

teljesen a kubizmusban fogant, de annak minden doktrinésége nélkül. „Kerüli a nagy mélységeket, ajtónyílás, ablak, tükrörlap metszik, formálják és gazdagítják nála a képteret — szereti a merész elvágásokat: egy kéz, egy szem olyan egészet szimbolizálóan életteljes nála, a kép olyan egységbe tömörült vízió, hogy elmetszett alakjai sohasem hatnak csonkán“. (Lesznai Anna: *Századunk*). Ösztönösen szívja fel mindenhonnan a szükséges dolgokat s míg szerkesztésben, kompozícióban teljesen modern, festői eljárásban egyesíti az újat a régivel. Az arany, de különösen az ezüst lazuros felhasználásával teljesen ujszerű színharmóniához jut el. Festői módszerében összefogja az új eredményeket a régi piktúra olyan értékeivel, amik majdnem teljesen kimentik a gyakorlatból. 1932-ben hosszan beszéltem vele kollektív kiállításán és utána sokáig gondolkoztam egy kijelentése felett, amit egyik képére mutatva tett: „ilyent nem festettek a gótika óta“ — vajjon mit akart mondani vele? Ma már tudom, vagy tudni vélem, mit jelentett az: jelentette a régi festői módszer modern alkalmazását s a világkép, érzés, szolidaritás olyan összefogását, amivel páratlanul áll mai festészetünkben. Lesznai Anna írását idézem most (*Századunk*. 1934. XII. Derkovits Gyula) „Lelki magatartása emeli ki többi festőileg vele egyenrangú, sőt talán nálánál e téren még különb kortársai közül... lélekből fakadt alkotásai tökéletes körforgásban bennünk ismét salaktalanul lélekké válnak. *Nincs ezekben a képekben egy szemernyi sem, ami csak esztétikum, csak technika, csak érzéki gyönyörűség maradna*“ (ezért mondja L., hogy őbenne ismerjük fel leginkább minden képirónk közül az új művészet hordozóját) és még valamiért: „mindig a nincstelenek szenvedését festi, de önmagát éli át minden nincstelenben: mindig önmagát festi, mert benne élnek és szenvednek mind a kisémmizettek. Ez kötötte össze művészetében az emberiséggel és ez választotta el áttörhetetlen korlátokkal a mai társadalomtól. Ő az, aki valóban magában hordta és megtestesítette osztályát, mindez azonban számára nem ‚vállalt feladat‘, társadalmi meggyőződése nem didaktikusan előadandó eszmei tartalom, nem ‚tendenc művészet‘ az övé; ő az aki: és önmagát festi — ő az, aki mindenki: és mindenkit megrendít. Derkovits egyéni lírájában inkarnálja osztályát és annak életét... mert — semmi sem közelíti meg jobban az általánost, mint az, ami valóban és legmélyebben egyéni“.

FODOR JÓZSEF VERSEIBŐL

CSUGGEDT ÓRABAN

I.

Zárd le harcod, zárd le harcod, szívem,
S mi ölt: ne érjen a mindenfelől
Jövő látomások kinja, hanem
Nevetsz, sírsz: magad törvényeitől
Függj. Örület ez, amiből
Nincsen kiút. S csak, ha elkülönül
Belső: lelsz nyugvást csömöreitől
A torz napoknak — és hogy min hevül
A vad csorda. Egyedül vagy, egyedül!

II.

Oh, maradj meg, maradj hű önmagad
Légtérben: kívülled minden itt

*Csüggeszt, öl. Téboly leng az ég alatt,
S az emberfaj csúf örületeit
Forrja; s csak vad önáltatás hevit,
Ha azt hiszed, segítsz. Mit maga ás:
En-örvénye nyelje a magahitt
Embert! Lelkemben nincs egy moccanás
Gond. Csak a halál, mi érhet, semmi más.*

MŰVES FOHÁSA

*Óh, akaratom — minden percemen
Dolgozó márvány-kéz: óh, Terv, minek
Eszköze: lényem, verd ki életem
Művedd! Bennem nem rezzen ideg
S szál-ér, mely nem magasabb életet
Vár! Óh, magam ellen kelt durva-víg
Erőszakom: gyürd lehetetlenek
Álmától izzva lelkemet: amíg
Csattogó ütésedre műremek
Szökken — vagy, szent dühöd nem bízva, híg,
Buta anyagként kezédben széttörök!*

A MODERN BIOLÓGIA ÉS A DIALEKTIKA

Irta: GERÖLY KÁLMÁN

A tudományos szocializmus megteremtőinek írásaiban aránylag kevés helyet foglal el a dialektikus materializmusnak a természettudományokra való alkalmazása. Marx — nagy biológiai tudása ellenére — csak keveset foglalkozott ezzel a témával. Engels írásaiban egész sereg zseniális ötlettel találkozunk, a probléma kimerítő és rendszeres tárgyalásáig azonban ő sem jutott el. Hogy ezt a jelenséget megérthessük, futópillantást kell vetnünk a természettudományok állására Marx és Engels korában. Valamely korszak uralkodó ideológiája mindig az akkor uralkodó osztály ideológiája. A történelmi materializmus e tétele többé-kevésbé a természettudományokra is alkalmazható. E korszakban az uralkodó osztály számos európai államban többé-kevésbé nyílt harcban áll az egyházi erővel (*Jules Ferry* és *Combes* reformjai Franciaországban; kulturharc Németországban, stb.). Ebben a harcban a polgári tudomány a materializmus és racionalizmus fegyvereihez nyúl. (Franciaországban inkább a racionalizmus, Németországban a materializmus jut szerephez). Másrészt a kulturharcos polgárság forradalmisága már rég megszűnt s így nem rokonszenves előtte a dialektika, mely — Marx szerint — „méreg és bosszuság...”, mert a létező dolgok pozitív megértésébe egyidejűleg a létező szükségszerű elpusztulásának megértését is befoglalja, minden létező formát mozgásban, tehát mulandó oldaláról vizsgál, magának semmi által imponálni nem hagy, lényegileg kritikus...“ Ez a kettős tendencia határozza meg a polgárság említett tudományos gondolkodásának egyidejűleg materializmus felé hajló és dialektika ellenes irányát. Marx és Engels nem lévén szaktermészettudósok, nem képesek magukat ennek a természettudománynak a szelleme alól teljesen felszabadítani. Dialektikus módszerüket ezen az antidialektikus természettudományon kénytele-